

הלכה יומית מתוך כתבי הרב חיים דוד הלוי זצ"ל

פורסם באישור משפחתו

אם לא צוין המקור בדרך כלל ההלכות הן מתוך קיצור שולחן ערוך מקור חיים

יום שלישי כ"א אלול

כל מצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן, בין בנדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתנדות לפני האל ברוך הוא.

יום רביעי כ"ב אלול

ונדוי זה הוא מצות עשה מן התורה. עקרו של ודוי: "אנא השם חטאתי, עויתי ופשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, וחקרי נחמתי ובשתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה".

יום חמישי כ"ג אלול

בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה.

יום שישי כ"ד אלול

התשובה מכפרת על כל העברות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שום דבר מרשעו. ועצמו של יום הכפורים מכפר לאלה השבים בתשובה.

יום ראשון כ"ו אלול

איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולו כח.

יום שני כ"ז אלול

ומה היא התשובה? שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא לעשהו עוד, שנאמר: יעזב רשע דרכו. וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם.

יום שלישי כ"ח אלול

וצריך להתנדות בשפתי ולומר ענינים אלה שגמר בלבו. וכל המתנדוה ולא גמר בלבו לעזב החטא, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ. וצריך לפרט החטא שנאמר: אנא חטא העם הזה ויעשו להם אלהי זהב.

יום ראשון ד' תשרי

אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד.

יום שני ה' תשרי

גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה ומקרכת את הרחוקים. אמש היה זה שנוא לפני המקום, משקץ, מרחק ומתעב, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב ונדיד.

יום שלישי ו' תשרי

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עברות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא. אבל עברות שבין אדם לחברו, כגון החובל את חברו או המקלל חברו או גוזלו וכיוצא, אינו נמחל לו לעולם, עד שימתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו.

יום רביעי ז' תשרי

אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפס, אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחל, מוחל בלב שלם ונפש חפצה, ואפלו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקם ולא יטר, וזה דרכם של גרע ישראל ולבם הנכון.

יום חמישי ח' תשרי

יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחלה וסליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתנדות ביום הכפורים.

יום ראשון כ"ה תשרי

(מתוך הספר "בין ישראל לעמים")

נראה מעתה מה דעת רבותינו על אדם וטבע מהותו. בתורה נאמר: כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית, ח'-כא').

יום שני כ"ו תשרי

יצה"ר נתן באדם משעת יציאה לאויר העולם, אבל בעודו בבטן אמו בשעת יצירתו, משלל הוא מיסודות הרע. בטבע בריאתו נוצר עם כחות הטוב בלבד, והרע בלבד, והרע בא לאדם רק אחר כך כשנגזר לצאת ממעי אמו.

יום שלישי כ"ז תשרי

וכח זה, היסוד הטוב, הוא נשמת האדם שהיא חלק אלה ממעל שהוטבעה בו ועשתה אותו ליצור נעלה ומרומם על כל הבריאה כלה.

יום רביעי כ"ח תשרי

מכיון שהאדם הוא טוב ביסודו ומהותו, והרע אינו אלא פרי השפעת סביבתו הרעה, מרגיש כל אדם שטרם מת בקרבו מצפוננו המוסרי רגשי נחם וחרטה, צער וכאב אחרי עשותו מעשה פשע.

יום חמישי כ"ט תשרי

כיוון שטבעו האדם הוא טוב, הרי שהחטא הוא מחלה, וכשם שטבע בריאותו האדם הוא בריא, מחלה אינה אלא סטיה משווי משקל גופני נורמלי, הרפואה היא חזרה לטבעו-כן במחלות הנפש, התשובה אינה אלא חזרה לטבעה האמתי ותכונתה היסודית.

יום שישי ל' תשרי, א' דר"ח מרחשוון

חפשי הוא הרצון, ולהיות גבור-ובן חורין אמתי באו החיים. והחטא הוא הגורם להרס ההרמוניה של המציאות העולמית בכללותה ובפרטותיה. (אורות התשובה פ"ח, צ')

יום ראשון ב' חשוון

התקון והמרפא למחלה עולמית זו, לספקנות ההורסת את האמונה בעולם טוב, בבריאה נאצלה הממשיכה תדיר שפע לעולם, "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", עצם ראית הרע לכל כעורו המהיר, וההעמדה בצל של העולם הטוב שישנו בודאי – היא התשובה.

יום שני ג' חשוון

אין ההלכה משוּיֵּרֶת אף לא פנה אחת בחיי המעשה שאין היא מכוננת את הלכותיו. מעת קום האדם ממטתו ועד שִׁכְבוֹ לישן עוקבת אחריו ההלכה.

יום שלישי ד' חשוון

דמות יהודית מקורית תראה מאד מסולפת ומעוותת באם לא תהיה מונחת ע"י ההלכה, ליישר המדות, לנימוסין, לדרך-אֶרֶץ, ולדעות ישירות והגונות שנה חלק בלתי מופרד מן ההלכה.

יום רביעי ה' חשוון

כל שטחי החיים באשר הם באשר הם מדרכים ע"י ההלכה ללא נימוסין ודרך אֶרֶץ, אין לה חלול ה' גדול מזה: חלול ה' ביצד... מה הבריות אומרות עליו אשרי לו לפלוני שלמד תורה אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, או להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתקנים מעשיו, עליו הפתוב אומר, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

יום חמישי ו' חשוון

אבל מי שקורא ושוֹנֶה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו או לו לפלוני שלמד תורה או לו לאביו שלמדו תורה או לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקליו מעשיו וכמה מכוּעֲרֵין דרכיו.

יום שישי ז' חשוון

כל המדות הטובות בלן קשורות ואחזות זו בזו, ולא תתקנים באדם דרך משל מדת הרחמנות ללא מדת ההסתפקות, ובודאי שְׁנֵיבוֹת-לב בלתי אֶפְשָׁרִית ללא רחמנות וכדומה.

יום ראשון ט' חשוון

יש באפשרות האדם להתאמץ ולסגל לעצמו מדות טובות אף שלא היו בטבעו לפני כן, ולהפכו לטבע שני.

יום שני י' חשוון

המדה העליונה, שהיא בחינת בְּנֵן-אֵב לכל המדות הטובות, היא "לב טוב", ובאמצעותה זוכה אדם להיות אהוב בַּחֲבֵרָה, והיא מטרה נעלה שאליה צריך לשאף האדם השלם.

יום שלישי י"א חשוון

הלל אומר הני מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורִדָּף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. מלמד שיהא אדם אוהב שלום בִּישְׂרָאֵל כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא אהרן אוהב שלום.

יום רביעי י"ב חשוון

והיו מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. ביצד מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו זועמות, מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן כלום.

יום חמישי י"ג חשוון

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלה, והגוי דן את כל האדם. מוטב שתתבונן מעצמך ואל תתבונן מאחרים.

יום שישי י"ד חשוון

הושע בן פרנקה אומר: עשה לה רב וקנה לה חבר, והגוי דן את כל האדם לכף זכות. צריך אדם שיקנה אוהב לעצמו שיתקנו בו מעשיו וכל ענייניו, כמו שאמרו או חברותא או מיתותא.

יום ראשון ט"ז חשוון

הגוי דן את כל האדם לכף זכות, כלומר: כשתראה איזו פעלה יוצאת מאיזה אדם ותהיה הפעלה בעלת שתי אפשרויות, לטוב ולרע, ואדם זה הוא בחזקת מי שמעשיו סתומים ראוי שתכריע הפעלה לכף זכות.

יום שני י"ז חשוון

המצנה הראשונה בחשיבות ובזמן החלה על האדם מיד אחרי שוואו שם ה' כנגדו, היא מצות "ואהבת לרעך כמוך" לגדל חשיבותה, וכמו שיתבאר.

יום שלישי י"ח חשוון

לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה', ר' עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה.

יום רביעי י"ט חשוון

"והיא שצונו לאהב קצתנו כפאשר נאהב עצמו. ושתהיה אהבתו וקמלתו לעצמו כממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברוחניו, אם ירצה אותו ארצה אני אותו, וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו, והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך". (ספר המצוות לרמב"ם, מצוה ר"ו)

יום חמישי כ' חשוון

מצוה זאת, נוסף על היותה מצוה יסודית שעליה נאמר, "זו כל התורה כלה", הרי היא גם יסודית בקיומה התקין של כל חברה אנושית המשתיתה את חייה על יסודות האהבה.

יום שישי כ"א חשוון

אף כפאשר מקנים העם את כל מצוותיה של תורה, אם נעדרת ממנו מצוה זאת, הרי שנעדרה ממנו כל התורה, כיון שתכלית ומטרת מצוותיה היא לטוב לנו ולהחיותנו, ומטרה זאת לא תשג ללא אהבת אמת בין כל חלקי האמה.

יום ראשון כ"ג חשוון

והם הם דברי רבותינו: מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ואין הדברים צריכים הסבר, כי כפאשר חסר באהבה באמה כל יסודות חז"ה מתמוטטים, ואז אין צורך מלא לקיום כל יתר מצוות התורה שנועדו לקיומה.

יום שני כ"ד חשוון

ובירושלמי המשילו מצוה זאת במשל מפלא: מי שיושב ומחמך כשר והכה ידו בסכין, וכי תחזור ותכה ידו להקדם? ולכן, "זו כל התורה כלה ואידך פירושא הוא זיל גמור".

יום שלישי כ"ה חשוון

מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: ואהבת לרעך כמוך. לפיכך צריך לספר בשבח ורחום על ממונו כפאשר הוא חס על ממון עצמו ורצה בכבוד עצמו.

יום רביעי כ"ו חשוון

והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא.

יום חמישי כ"ז חשוון

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהקניס כלה, וקלות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הפתח ולילך לפניו ולספד ולחפר ולקבר.

יום שישי כ"ח חשוון

לשמן הפלה והחתן ולסעודם בכל צרכיהם. (הכל) בכלל "ואהבת לרעך כמוך", וכל הדברים שאמה רוצה שיעשו אותם לה אחרים, עשה אתה אותם לאחיד בתורה ומצוות.

יום ראשון ל' חשוון, א' דר"ח כסליו

טוב שכן קרוב מאח רחוק, כדברי שלמה המלך החכם מכל האדם. השכן-הטוב תופס מקום נכבד במחשבת הנהגות, וכשנשארו תלמידי רבן יוחנן בן זכאי לחיות דעתם איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, ענה ר' יוסי שכן טוב.

יום שני ראש חודש, א' כסלו

המטרה הסופית היא להגיע לאהבת בריות כללית, אלא שאין אדם חי דרך קבע בתורת העולם כלו, ודי שיתאמץ ברכישת אהבת שכניו ע"י התאמצותו להיות טוב אליהם, וכאשר סביבתו אהובה עליו והוא אהוב עליה, מנקדה זאת מתחיל להתפשט אהבת הבריות שבו אל כל באי עולם.

יום שלישי ב' כסלו

תועלת אישית צומחת לאדם משכן טוב, כי השכן רואה תמיד עניניו ואם התנהגותו טובה יחזק ידיו, ואם לאו יוכיחנהו וינדיקנהו בעצתו הטובה.

יום רביעי ג' כסלו

ואין צורך להאריך בהסברת הנזק העצום הנגרם משכן רע, ומשנה מפרשת היא: הרחק משכן רע. וכבר התקינו לנו רבותינו, אנשי פנסת-הגדולה, בקשה מיוחדת בתפילת הבקר היומית, ותצילנו משכן רע.

יום חמישי ד' כסלו

יחסה ההלכה חשיבות לנחסי שכנות טובים וקבוצה דרכי התנהגות ברורים ומגדרים לכל יפגע אדם בשכניו, כדי שישמרו ביניהם יחסים טובים ויפיקו את התועלת הראויה משכנותם הטובה.

יום שישי ה' כסלו

אין ראוי לקחת ממון בני אדם דרך שקר ותרמית, אלא כל אחד יזכה בעמלו במה שיקנהו האלקים בעולמו באמת ובתשר, ויכלל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת, כי כמו שהוא לא יזכה אחרים, גם אחרים לא יזכו אותו.

יום ראשון ז' כסלו

אסור למזכר או לקונה להונות את חברו, שנאמר: וכי תמכרו מקדש לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תוננו.

יום שני ח' כסלו

אם היה בעל תשובה, אל יאמר לו: זכר מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים, אל יאמר לו: זכר מעשה אבותיך. אם היה גר ובא ללמד תורה, אל יאמר לו: פה שאכל גבלות וטרפות, שקצים ורמשים, בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה?

יום שלישי ט' כסלו

נשאלה שאלה על דבר חכמה, לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה: מה תשיב בדבר זה, או מה דעתך בדבר זה, וכן כל פיוצא בדברים הללו.

יום רביעי י' כסלו

גדולה הונאת דברים מהונאת ממון, שנה נתן להשבון וזה לא נתן להשבון, זה בממונו וזה בגופו. והרי הוא אומר בהונאת דברים ונראת מאלוקיך לפי שהדבר מסור ללב.

יום חמישי י"א כסלו

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים.

יום שישי י"ב כסלו

אי אפשר לכתוב פרטי כל הדברים שיש בהם צער לבריות, אבל צריך כל אדם להזהר פני מה שיראה, כי השם ברוך הוא יודע כל פסיעותיו וכל רמיוותיו, כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב.

יום ראשון י"ד כסלו

כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תחמד.

יום שני ט"ו כסלו

כל הגוזל את חברו שנה פרוטה, כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר: כן ארחות כל בצע בצע את נפש בעליו יקח.

יום שלישי ט"ז כסלו

השבת אבדה לישראל מצות עשה, שנאמר: השב תשיבם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה והניחה עובר בלא-תעשה, שנאמר: לא תראה את שור אחיך והתעלמת מהם, ובטל מצות עשה. ואם השיבה קנים מצות עשה.

יום רביעי י"ח כסלו

בזמננו, כל המוציא מציאה חייב הוא להחזירה מיד למשטרה הסמוכה לו, וכל המאבד חפץ מחפציו פונה הוא לשם. וזו דרך מתאימה לקיום מצות השבת אבדה.

יום חמישי י"ח כסלו

ובאם לא ימצא בעל האבדה כעבר זמן מסים, מחזירה המשטרה האבדה למוצאה, והוא זוכה בה בהתם. וכל המעפכ מציאה לעצמו ואינו מוסרה מיד למשטרה, עובר הוא על מצות השבת אבדה, וגם יענש כחוק.

יום שישי י"ט כסלו

מצא שק או קפה, אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו, אינו חייב לטפל בהם, ואומר דעתו: אלו היו שלו אם היה מתזירם לעצמו, פן חייב להתזיר של חברו; ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היו שלו, כך בשל חברו אינו חייב להתזיר. ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין, מתזיר את האבדה בכל מקום ואף-על-פי שאינה לפי כבודו.

יום ראשון כ"א כסליו

בבית שני פשמיכלי וזן גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצו לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלקי אבותם והושיעם מידם והצילם.

יום שני כ"ב כסליו

וגברו בני חשמונאי, הפקנים הגדולים, והרגום והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הפקנים וקורה מלכות ישראל יתר על מאתים שנים עד התרחן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בכ"ה לחוד פסלו היה.

יום שלישי כ"ג כסליו

ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו היתמים והוציאו שמן טהור.

יום רביעי כ"ד כסליו

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו דור, שיהיו שמונת ימים האלו שתחילתן כ"ה בכסלו, ימי שמחה והלל, ומדליקים בהן הנרות בערב על פתחי הבתים להראות ולגלות הנס. וימים אלו הם הנקראים חנכה.

יום שישי ג' טבת

בתורה עצמה כבר נתבאר במקומות רבים חמרת לשון הרע, ונציג אחדים מהם. הראשון בעולם שעסק בלשון הרע היה הנחש הקדמוני, וגרם מיתה לעולם.

יום ראשון ה' טבת

חם אבי פנעז דבר לשון-הרע באביו, וגרם קללה נוראה לכל זרעו אחריו. יוסף הצדיק הביא דבת אחריו רעה אל אביהם, ותוצאות מעשיו ידועים ומפרסמים.

יום שני ו' טבת

ישראל במצרים היו בעלי דלטוריא ולכן נענשו בשעבוד. כל פרישת נגע צרעת קשורה בעקר בעוון לשון הרע, ונקרא מצרע "מוציא שם רע".

יום שלישי ז' טבת

ומרים הצדקת נענשה על שדברה לשון הרע באחיה והזהירה תורה: "זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים". ודרשו רבותינו: ללמדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע.

יום רביעי ח' טבת

המרגלים שהוציאו דבת הארץ גרמו לישראל בכיה לדורות, והם עצמם מתו במגפה לפני ה'.

יום חמישי ט' טבת

הפסוק: ארור מכה רעהו בסתר, ועל לשון הרע הוא אומר אין אדם דובר לשון הרע אלא כדי להכות את רעהו בסתר ולהבאיש ריחו ובכך לחסלו.

יום שישי צום י' טבת

ואלו אמיץ לב היה אדם זה, כי אז הופיע בגלוי נגד חברו ולחם בו מלחמה נקיה ומכבדת. אבל באשר בחר בדרך לשון הרע, הרי זה משום שמוג לב הוא ושפל, ונזח לו בצורת מאבק המבטיחה לו כל היתרונות, מבלי לחשוף עצמו למפת נגד.

יום ראשון י"ב טבת

מה יתן לה ומה יסיף לה לשון רמיה חצי גבור שנונים, כי דוברי לשון הרע דומים ליורי חצים, כי כל כלי זין מפים במקומם, וזה מכה מרחוק, וכן הוא לשון הרע האמור ברומי וקטיל בסוריא, השולף חרבו מנדנה ולוחם פנים אל פנים באויביו, הוא גבור ומכבד; המסתתר ויורה חצים הוא מוג לב שפל.

יום שני י"ג טבת

על דור הנכשל בלשון הרע קרא ירמיה בנבואת התרחן: וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ, כי מרעה אל רעה יצאו ואתי לא ידעו נאם ה'. איש מרעהו השמרו ועל כל אה אל תבטחו, כי כל אה עקוב יעקב וכל רע רכיל יהלוד.

יום שלישי י"ד טבת

ואיש ברעוהו יתתלו ואמת לא ידברו, למדו לשונם דבר-שקר, העוה נלאו. חץ שחוט לשונם מרמה דבר, בפיו שלום את רעוהו ידבר ובקרבו ישים ארבו. העל אלה לא אפקד-בם נאם ה', אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי.

יום רביעי ט"ו טבת

ובדברי רבותינו: דורו של דוד כלם צדיקים היו וע"י שהיו להם דלטורים (דוכרי לשון הרע), היו יוצאים במלחמה ונופלים. אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, וע"י שלא היו להם דלטורין היו יורדים למלחמה ונוצחים.

יום חמישי ט"ז טבת

וישקל כל אדם כל מלה לפני שיוציאה מפיו אם אין בה משום אסור לשון הרע ורכילות וישמע חכם ויוסף לקח ונכון תחבולות יקנה.

יום שישי י"ז טבת

המרגל בחברו עובר בלא-תעשה, שנאמר: לא תלך רכיל בעמך. ואע"פ שאין לוקין על דבר זה עוון גדול הוא, וגורם להרג נפשות רבות מישראל. לכה נסמך לו: ולא תעמד על דם רעה. צא ולמד מה ארע לדואג האדומי.

יום ראשון י"ט טבת

איזהו רכיל? זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר: כך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני. אע"פ שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם.

יום שני כ' טבת

יש עוון גדול מזה עד מאד, והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע, והוא המספר בגנות חברו אע"פ שאומר אמת.

יום שלישי כ"א טבת

אכל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חברו.

יום רביעי כ"ב טבת

אכל בעל לשון הרע זה שיושב ואומר: כך וכך עשה פלוני וכך וכך היו אבותיו וכך וכך שמעתי עליו, ואמר דברים של גנאי, על זה אמר הפתוב: יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות.

יום חמישי כ"ג טבת

רכיל הוא האומר: פלוני אמר עליך כך וכך, או עשה לך כך וכך, אע"פ שאותו דבר אינו גנאי למי שנאמר עליו, כמו בהלשנת דואג על אחימלך שנמתן לדוד להם וחרב גלית, ואלו נשאל אחימלך לא היה מכחיש, שאין לו כזה גנאי ואדרבא: חשב שעושה שרות טוב לשאול, וכמו שהתנצל אח"כ בדבריו זה אע"פ שאין בו שום גנאי לחברו.

יום שישי כ"ד טבת

אמרו חכמים: שלש עברות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא: עבודת פוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כלם.

יום ראשון כ"ו טבת

עוד אמרו חכמים: כל המספר לשון הרע כאלו פופר בעקר, שנאמר: אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו.

יום שני כ"ז טבת

עוד אמרו חכמים: שלשה לשון הרע הורגת: האומר, והמקביל, וזה שאומר עליו, והמקביל יותר מן האומר.

יום שלישי כ"ח טבת

יש דברים שהם אבק לשון הרע, כיצד? מי יאמר לפלוני שיהיה כמות שהוא עתה או שיאמר: שתקו מפלוני! איני רוצה להודיע מה ארע ומה יהיה, וכיוצא בדברים האלו.

יום רביעי כ"ט טבת

וכל המספר בטובת חברו בפני שונאיו, הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו. ועל זה הענין אמר שלמה: מברך רעוהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב-לו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

יום חמישי ראש חודש א' שבט

המספר בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה. הוא ששלמה אמר בתקמתו: כמתלהלה היתה זיקים חיצים ומות ואמר הלא משחק אני.

יום שישי ב' שבט

וכן המספר לשון הרע דרך רמאות, כשמתחין בו אומר: איני יודע שדבר זה לשון הרע או שאלו מעשיו של פלוני.

יום ראשון ד' שבט

אחד המספר לשון הרע בפני חברו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו, ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע.

יום שני ה' שבט

כל אלו הם בעלי לשון הרע שאסור לדור בשכנותם, וכל שפן לישיב עימם ולשמע דבריהם.

יום שלישי ו' שבט

ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע.

יום רביעי ז' שבט

זה השינוי האמור בפגדים ובפתיים שקראתו תורה צרעת, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו.

יום חמישי ח' שבט

אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהתחז הבית, משתנין פלי העור שפכיתו שהוא יושב ושוכב עליהו.

יום שישי ט' שבט

אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנין הפגדים שעליו.

יום ראשון י"א שבט

אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנה עורו ויצטרע ויהיה מבדל ומפרסם לבדו עד שלא יתעסק בשחת הרשעים שהוא הלצנות ולשון הרע.

יום שני י"ב שבט

ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר: השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה ה' אלוהיך למרבים בדרך הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרבים הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על ברפיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טענה שהשנותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר והאיש משה ענו מאד, ואע"פ כן מיד נענשה בצרעת. קל וחומר לבני אדם הרשעים הטיפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.

יום שלישי י"ג שבט

לפיכך ראוי למי שרוצה לכוון אחרותיו, להתרחק משיבתן ומלדבר עמהם, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם.

יום רביעי י"ד שבט

וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבים בדברי הבאי, כענין שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוך כך באים לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר: תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך באים לדבר באלהים וכופרין בעקר.

יום חמישי ט"ו שבט – ראש השנה לאילנות

אכל שיחת פשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחקמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על-ידם ומזכה אותם בה, שנאמר: אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויגשבו ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

יום שישי ט"ז שבט

כל הברכות אם נסתפק אם ברוך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה.

יום ראשון, י"ח שבט

ורבים מגדולי הפוסקים הסכימו שגם ברפת מעין שלש היא מן התורה בכלל "ואכלת ושבעת וברכת" לכן האוכל כדי שביעה מדברים שברכתם האחרונה היא מעין שלש ונסתפק אם ברוך או לאו, יאכל עוד מאותו המין שעור כזית ויברך ויצא גם ידי חובת הספק. אך לעניות דעתי אם הוא שבע במדה שקצץ במזונו לא יעשה כן.

יום שני י"ט שבט

כל האכלים והמשקים שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחיוך נהנה מהם, מברך עליהם תחלה וסוף ברכתם הראויה להם. כיון שיש לו הנאה מהם.

יום שלישי כ' שבט

מקומות שאינה מאכל בריאים ונאכלת לרפואה בלבד, דעת מרן לברך עליה ברכתה הראויה לה. ודעת רבנו הרמ"א לברך עליה שהכל נהיה בדברו, מפני שאינה מאכל בריאים ואינה אלא לרפואה וכן ראוי לנהוג.

יום רביעי כ"א שבט

תרופות שאין החיד נהנה מהן, אין מברכים עליהן כלל.

יום חמישי כ"ב שבט

האכל פחות מפזית בין מפת בין משאר אכלים והשוותה פחות מרביעית בין מינו בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל.

יום שישי כ"ג שבט

יש מסתפקים לומר, שעל דבר שהוא כבדו, כגון גרגיר של ענב או של רמון, שמבכרים אחריו ברכה אחרונה אף שאין בו פזית, לכן נכון להזהר שלא לאכל בריה פחותה מפזית.

יום ראשון כ"ה שבט

וכל זה שלא בשעת הסעודה, אבל בשעת הסעודה אין לחוש לכל זה, שבלאו הכי ברפת המזון פוטרת ברכה אחרונה של פרות.

יום שני כ"ו שבט

ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין, אם מבכרים אותה על פזית (28 גרם), או דוקא על רביעית (87 גרם) והספק נובע אם שביעת השתיה דינה כאכילה בפזית או ברביעית כשתיה. לכן טוב להזהר שלא לשותות אלא פחות.

יום שלישי כ"ז שבט

הטועם את התבשיל (אם צריך מלח וכדומה) אין צריך לברך עד רביעית אף אם בולעו. ואם פולט, אפילו יותר משעור זה אינו מברך. וטוב שיסתפקו להנות ממנו בתורת אכילה, ואז מתחייב מן הדין בברכה.

יום רביעי כ"ח שבט

שכח והכניס משקים לתוך פיו בלא ברכה בולעם ואינו מברך עליהם ברכה ראשונה. וטוב שיזהר בהרכה בליבו, שהרהור במקום אנס מועיל. וכל זה שאין לו משקה אחר פרט לזה שהכניס לפיו, אבל אם יש לו משקה אחר, יפלט משקה זה שבפיו וישליכנו לאבוד.

יום חמישי כ"ט שבט

ינגב ידיו היטב ויברך המוציא מיד, ולא יפסיק אפילו בשתיקה.

יום שישי ל' שבט א' דר"ח אדר א'

וכיון שראוי לאדם להתפלל על מזונו קדם שיאכל, הנה מן הראוי לעשות זאת לפני נטילת ידים, אף עמה נוהגים לומר "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר" שהיא תפילה על המזון בין נטילת ידים לברכת המוציא. אין למחות בידי הנוהגים כן.

יום ראשון ב' אדר א'

ויחזיק כפר הלחם בשתי ידיו בשעת ברפת המוציא.

יום שני ג' אדר א'

בעל הבית מברך "המוציא" ומשלים הברכה ואח"כ בוצע. אף כדי שלא להפסיק בין ברכה לטעימה, יתחיל לחתך פרוסת הבציעה מעט, במדה שאם יאחז בפרוסה יעלה שאר הכפר עמה שאם לא כן גרי זה חשוב בפרוסה ממש, ויניחנה מחברת לפת ויתחיל לברך.

יום שלישי ד' אדר א'

שכח ואכל ולא ברח המוציא, אם נזכר בתוך הסעודה מברך על מה שעתידי לאכל, ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו אינו מברך.

יום רביעי ה' אדר א'

לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח, פי השלחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר: "על כל קרבנה תקריב מלח". ואם ברח המוציא ולא הנה מלח על השלחן, לא ימתין אלא יבצע ויאכל, וכשיביאו מלח יטביל בו שארית הפרוסה.

יום חמישי ו' אדר א'

גם בראש השנה ובסעודה המפסקת בערב יום הכפורים, שנוהגים לטבול פרוסת "המוציא" בסכר או דבש, צריכים להביא מלח לשלחן ולטבול גם בו.

יום שישי ז' אדר א'

אחר שבצע יאכל מיד ולא ישוחח בין ברכה לאכילה. ואם שח צריך לחזור ולברך אם הייתה השיחה מְדַבְּרִים שְׂאִינֵם שִׁיכִים לְסַעְדָּה. אבל אם שח בענינים השייכים לְסַעְדָּה כגון שְׂאֵמֶר "הביאו מלח" אף כי לא טוב עשה אין צריך לחזור ולברך. ואם שח בעודו לועס אין צריך לחזור ולברך.

יום ראשון ט' אדר א'

אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שְׂאֵמֶר: "ונתתי עשב בשדה לבהמתך (ואח"כ) ואכלת ושבעת". ולענין שתיה אדם קודם לבהמה שְׂאֵמֶר: "והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם"

יום שני י' אדר א'

לא יאחז בידו פרוסה גדולה ויאכל ממנה, ולא ישמה כוסו בבת-אחת. ואם עשה כן הרי זה גֶּרְגָּרוֹן. והפל תלוי בגדל הכוס שאם היא קטנה מותר לשתותה בבת-אחת, ובינונית ישמה פעמים, וגדולה ביותר אפילו שלש או ארבע פעמים.

יום שלישי י"א אדר א'

(אורח) שִׁנְכָּנס לְבֵית, לא יאמר 'תנו לי לאכל' עד שיאמרו לו וגדולי חכמי ישראל היו נוהגים שִׁבְבוּא אורח ממהרים לסעד שמא האורח רעב.

יום רביעי י"ב אדר א', יום האזכרה השנתית לרב חיים דוד הלוי

הנימוס, הסדר והזהירות בנתיקון בשעת סעודה הם חובה יסודית ידועה ומפרסמת, והנהגת ככל מקום ובכל זמן משמנה בסדרי פרטיו בלבד. וראוי לכל אדם לנהוג את השלחן בזהירות ובדרך ארץ וכמנהג המקום.

יום חמישי י"ג אדר א'

באחד באדר משמיעים על השקלים. ולמה באחד באדר? שהיה צפוי וגלוי וידוע לפני הקב"ה שיהיה המן עתיד לשקל על ישראל, לפיכך הקדים ואמר למשה, שיהיו שקלי ישראל קודמים להמן, כאמור: ונתנו איש כפר נפשו. וצריכים ישראל לתת שקליהם לפני שבת זכור.

יום שישי י"ד אדר א', פורים קטן

וכיון שבאחד באדר משמיעים על השקלים קוראים בשבת לשלפני ראש חדש אדר או בראש חדש אדר שקל בשבת, פרשת שקלים שהיא "כי תשא" עד ועשית פיור נחשת.

יום ראשון ט"ז אדר א'

כשהיה בית מקדש חים היה כל איש מישראל מצווה מן התורה לתת מתחית השקל בכל שנה ושנה. וגם עתה נהגו לתן קדם פורים מתחית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, וזכר למתחית השקל שהיו נותנים אבותינו באדר.

יום שני י"ז אדר א'

אין חוב לתנו רק מי שהוא מבין עשרים שנה ומעלה. ויש אומרים שמבין י"ג שנה ומעלה שהוא בכלל איש, חוב במתחית השקל. ועתה נהגו לתת אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעבדת בעד ולדה.

יום שלישי י"ח אדר א'

ואם אין ביכולתו לתן מתחית מן המטבע הנהוג במקומו ודיו שאינו אלא זכר בעלמא, ויש נוהגים שגבאי בית הכנסת נוטל בידו מטבע שיש בה כשעור הנ"ל ונותנה לכל אדם במתנה גמורה. וזה חוזר ותורמה למתחית השקל בתוספת תרומתו איש כמתנת ידו, וכך המנהג בירושלים.

יום רביעי י"ט אדר א'

בשבת שלפני פורים קוראים פרשת "זכור" ומפטירים פקדתי את אשר עשה עמלק. ופרשה זאת חובה לקרוא מן התורה. והשלוח צבור נפסיק הקריאה בכל פעם שהצבור מביא באמירת "עמלק" ויכון במיוחד להוציא כל השומעים ידי חובתם, וגם הקהל יכוננו כן וראוי שבפרשת זכור לא יעלה קטן לתורה, כון שלדעת מרן היא מן התורה.

יום חמישי כ' אדר א'

מתענים ב"ג באדר, ואם חל פורים בא' בשבת מקדימים להתענות ביום חמישי. ויש להקל בשעת צורך בתענית זו, כגון מעבדות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ונפריעו אחר כך אבל שאר בריאים לא יפראו מן הצבור.

יום שישי כ"א אדר א'

חייב אדם לקרוא המגלה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. וישל לילה זמנה כל הלילה וישל יום זמנה כל היום מהנץ החמה עד סוף היום. ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא.

יום ראשון כ"ג אדר א'

עקר מצוותה לקרוא בצבור ברב עם הדרת מלך. ולכן תלמידי חכמים העוסקים בתורה ביישיבתם מבטלים שעורם הקבוע ובאים לבתי הכנסת לשמע קריאתה.

יום שני כ"ד אדר א'

הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים, ומחנכים הקטנים לקרותה. ומנהג טוב להביא קטנים לשמע קריאתה. וישגיחו ביותר לבל יפריעו ואם אי אפשר בכך יש לאסור הבאתם ואם אין הנשים באות בבית הכנסת או שאין יכולות לשמע קריאתה שם יקראנה בפניהם בבית.

יום שלישי כ"ה אדר א'

יש אומרים שאשה לא תקרא לעצמה כלל רק תשמע מאנשים וכל זה שיש לה ממי לשמע, אבל אם אין מי שיקרא בפניה תקרא במגלה פשרה ותברך.

יום רביעי כ"ו אדר א'

אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו. ובלבד שישמע מפי מי שחייב בקריאתה לפיכך הנה קורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא. ויש אומרים ששנים אינן מוציאות את האנשים.

יום חמישי כ"ז אדר א'

מקום שאין מנן שני הדבר במחלקת הפוסקים, ולכן טוב שאחד יקרא בקול רם והשאר יקראו עמו בלחש ויצאו בכך ידי כל הדעות.

יום שישי כ"ח אדר א'

אין יוצאים ידי חובה בשמיעת המגלה ברמקול וברדיו.

יום ראשון ל' אדר א' א' דר"ח אדר ב'

בכרכים המקפים חומה מימות יהושע בן נון אפילו אינם מקפים עכשו קורין בט"ו אפילו בחוץ לארץ, וכן בפרים הנראים עמהם או סמוכים להם. בפרים ועירות גדולות ובכרכים שאינם מקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין ב"ד. ברה המסופק קורין בו יומים.

יום שני ראש חודש א' אדר ב'

פרטי דינים השכיחים להלכה זאת רבו ועצמו, ואין הם מחוברים די צרכם. לא בדברי מרן בשלחן ערוך ולא בדברי גדולי הפוסקים ורבים נתקלים בשאלות אלה בנסעם מירושלים אליה בימי י"ד וט"ו. ולכן כל הנוסע בימים אלה ממקום שקוראים ב"ד למקום שקוראים בט"ו או להפך, יפנה בשאלה לרב מוסמך.

יום שלישי ב' אדר ב'

אין כותבין המגלה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה. היתה כתבה על גיר פסולה אם אין להם מגלה פשרה. קורין אותה בחומש בלא ברכה.

יום רביעי ג' אדר ב'

מגלה מודפסת על קלף פסולה וחובה לגנוזה ואסור להדפיסה. פי הרואה אותה על קלף כתבנית מגלות פשרות יטעה לחשבה פשרה ויקרא בה ולא יצא ידי חובתו. אבל להדפיס מגלות על גיר מתר. שאין מי שישענה בכך.

יום חמישי ד' אדר ב'

סדר התפלה ידוע אלא שמוסיפים "על הנסים" בלילה וביום בתפלה.

יום שישי ה' אדר ב'

בשחרית מוציאים ספר תורה וקורין "ונבוא עמלק" ובמקומות שקורין המגלה ב"ד וט"ו מספק אין קורין בתורה ביום ט"ו.

יום ראשון ז' אדר ב'

וטוב לעסוק בתורה קדם שיתחיל הסעודה וחיוב במשנה ובשמחה קצת בשני הימים י"ד וט"ו. אומר "על הנסים" בברכת המזון ודינו כמו בתפלה. ואף אם נמשכה הסעודה עד הלילה אומר על הנסים, כי אחרי תחלת הסעודה אנו הולכים.

יום שני ח' אדר ב'

חייב כל אדם לתן לפחות שתי מגות לשני עניים. אין מדקדקים במעוה פורים, אלא כל מי שפושט ידו לטול נותנים לו.

יום שלישי ט' אדר ב'

מוטב לאדם להרבות במתנות לאכילים מלהרבות בסעודה ובמשלוח מנות, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים.

יום רביעי י' אדר ב'

חובת סעודת פורים שיאכל בשר ויכין סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושונה בין עד שישתפר ויגדל בשכרותו, וזה שאמרו חז"ל איננו לבסומי בפוראי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

יום חמישי י"א אדר ב'

חז"ל אדם לשלח לחברו שתי מנות בשר או של מיני מאכלים שנאמר: ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מתנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלח לרעים משופח.

יום שישי י"ב אדר ב'

ואם אין לו מחליף עם חברו, זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו. כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו. ועיקר המצווה שיהיו מנות יקרות ערך וערכות.

יום שלישי ט"ז אדר ב'

מדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואים ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו וכן מדברי סופרים שבדקים ומשפיתים החמץ בלילה בתחילת ליל י"ד מפני שבלילה כל העם מצויים בבתיים ואור הנר יפה לבדיקה.

יום רביעי י"ז אדר ב'

צריך כל אדם לטאטא חדריו ביתו קודם הבדיקה. שאי אפשר לבדוק היטב ללא ניקוי יסודי מוקדם. וכבר נהגו בנות ישראל להקפיד על נקיון הבית ביסודיות מראש חודש ניסן. לרבות כיסי הבגדים של כל בני הבית ובניחוד של הקטנים.

יום חמישי י"ח אדר ב'

יזהר שלא לתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק, ואפילו יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמד עד שיבדוק. ואם התחיל ללמוד מבעוד יום אין צריך להפסיק, ויש אומרים שצריך להפסיק אף שהתחיל בקתרה.

יום שישי י"ט אדר ב'

ישול ידיו ויברך "על בעור חמץ" אע"פ שאינו מבשר עתה, פינן שבדיקה זו היא לצורך ביעור.

יום ראשון כ"א אדר ב'

ועל הבדיקה אין לברך שאין היא אלא אמצעי לבעור שהוא העיקר, ויש נוהגים לברך על בגד חדש "שהחיינו" ומתכוננים לפטור גם מצות הבדיקה שבה משה לשנה ואם התחיל לבדוק בלי ברכה יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו.

יום שני כ"ב אדר ב'

יזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה. ואם הפסיק בדברים שאינם מעניין הבדיקה צריך לחזור ולברך. וטוב שלא ידבר כלל עד שיגמור כל הבדיקה כדי שיתן לב לבדוק היטב. אלא שאם דבר באמצע הבדיקה אין צריך לחזור ולברך שפכר התחיל במצוה.

יום שלישי כ"ג אדר ב'

בברכה אחת יכול לבדוק כמה בתיים. ואם רוצה יעמיד בני ביתו לידו בשעת הברכה ויתפזרו לבדוק איש איש חדרו על סמך ברפת בעל הבית.

יום רביעי כ"ד אדר ב'

כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחילת ליל חמישה עשר עד סוף יום האחד ועשרים בניסן. במזיד חז"ל ברת ואסור גם בהנאה שנאמר: לא יאכל חמץ – לא יהא לו בו היתר באכילה.

יום חמישי כ"ה אדר ב'

חמץ בפסח אוסר תערוכתו בין במינו בין שלא במינו במשהו אפילו בהנאה ודיני תערוכת חמץ בתוך הפסח וחילוקיהם רבו מאוד לכן כל אדם שנתעורר לו ספק יפנה מיד לרב בשאלה.

יום שישי כ"ו אדר ב'

תערוכת חמץ עוברים עליו משום כל יראה וכל ימצא כגון בירה ויין שרף העשויים משעורים ממתקים שיש בהם תערוכת חמץ וכדומה.

יום ראשון כ"ז אדר ב'

תערוכת חמץ שאינה ראויה לאכילה מתר לקנימה בפסח, שאין לחוש שיבוא לאכלה ואם נפסלה אפילו מאכילת כלב מותרת בהנאה. ומטעם זה מתר להשתמש בפסח בספירט ומשחת נעליים וכל מיני מצרכים דומים שיש בהם תערוכת חמץ. שאין כל חשש שמא יבוא לידי אכילה.

יום שני כ"ט אדר ב'

וכיוון שכן, פשוט שמותר להשהות ברשותו כל מיני תרופות שיש בהן תערוכת חמץ. אפילו להשתמש בהן כל שאינו דרך אכילה, בנריקות ופתילות... פשוט שמותר בשופי, אבל לקחתן דרך הפה כל שיש בהן תערוכת חמץ אסור אלא אם כן לחולה שיש בו סכנה שאז מתר הכל, אפילו תרופה שכולה חמץ גמור.

יום שלישי ראש חודש א' ניסן

היוצא בימי ניסן וראה אילנות מלכלכים מברך: ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובים להנות בהם בני אדם.

יום רביעי ב' ניסן

מיד אחר בדיקת הלילה יבטלנו ויאמר: כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא בערתיה לבטיל ולהוי כעפרא דארעא" (יש שגורסים לבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא) ויאמר הביטול בשפה המוכנת לו. שאם אינו מבין מה אומר אין ערך לביטול. ומרגומו ללשון הקודש: כל חמץ ושאור שברשותי שלא ראיתי ושלא בערתי יתבטל ויהיה כעפר הארץ.

יום חמישי ג' ניסן

ויחזור לבטלו פעם נוספת ביום י"ד בסוף שעה חמישית (השעה המדויקת לפי שעונו מתפרסמת מדי שנה ע"י הרבנויות המקומיות) שמשתגיע שעה שישית נאסר ואין בידי לבטלו. ובבטול היום יאמר: כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה דבערתיה ודלא בערתיה לבטיל ולהוי כעפרא דארעא

יום שישי ד' ניסן

אין לבטלו ביום אלא לאחר ששרף החמץ כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו.

יום רביעי כ"ג ניסן

הגלות הקשה והדויה שבה סבל עם ישראל לא סבל גופני בלבד, אלא גם השפלה נפשית חמורה גירשה ממחשבתו כל שמץ של תקנה שתאפשר לו התנצרות טבעית מן הגלות, ושיבת שבותו בבתחילה בדרך העם ים הקמים בעולם, דרך טבעית.

יום חמישי כ"ד ניסן

לכן, נאלצו חמיו וסופרי דרשניו ומגידיו להשריש בקרבם את האמונה בגאולה שמיימית, שכולה גם ופלא. לגאולה כזאת יכול היה לצפות, כי ממנו יתברך ודאי לא יפלא כל דבר.

יום שישי כ"ה ניסן

הייתה זאת עוגן הצלה לעם, לבל תאבד אמונתו בגאולתו העתידה, ולבל ישקע בייאוש שבסופו אכזר אף מאידך הביאה אמונה זאת רפיון מוחלט באומה, שישבה וציפתה באפס מעשה לגאולה העתידה פרט לניסיונות סרק ידועים בהיסטוריה, שנסתיימו באסון.

יום ראשון כ"ז ניסן

כאשר הגיעה עת דודים לגאולת ישראל בחיבת "בעתה" ורצתה ההשגחה העליונה להתחיל בקיבוץ גלויות פהכנה לקראת ה"אתחלתא דגאולה", והכל דרך טבע פראוי לגאולה מסוג זה אז הייתה אותה אמונה בת דורות רבים, בגאולה נסיית שמיימית לרועץ.

יום שני כ"ח ניסן יום השואה והגבורה

ודווקא שלומי אמוני ישראל הם שלחמו בשצף קצף נגד הציונות-המדינית, שעסקה ברצון הבורא, בהכשרת הדרך לגאולת ישראל דרך טבע.

יום שלישי כ"ט ניסן

אמנם זכו גם מעטים משלומי אמוני ישראל שומרי תורה ומצוות ובראשם גם רבנים וגדולי תורה, לתת יד לגאולת האומה אף בדרך כלל באה גאולה זאת ע"י אנשים חילוניים.

יום רביעי ל' ניסן א' דרח' אייר

התקנה והאמונה היא, כי נמצאים אנו בכר בסיומה של ה"אתחלתא דגאולה" ומהרה נזכה לראות אור חדש על ציון בגאולתנו השלימה.

יום חמישי ראש חודש א' אייר

גלו חכמי האמת שגאולת ישראל בפעמים קודמות הייתה בלא תורה ולכן חזרו וגלו, ואילו גאולתם האחרונה תהיה בכוח התורה, ולכן לא יחזרו לגלות לעולם.

יום שישי ב' אייר

וידבר ה' אל משה... באחד לחודש השני... שאו את ראש כל עדת בני ישראל... מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם לציבאותם במדבר א-ג) ופרש הרשפ"ם: "לפי שמעלה צריכים לבוא לארץ ישראל ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה.

יום ראשון ד' אייר

במלחמת מצוה "הכל יוצאים אפילו חתן מתן וכלה מחופתה" (סוטה מ"ד ב') "ואיזו היא מלחמת מצוה? שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם ומלחמת הרשות היא המלחמה שגלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א

יום שני ה' אייר יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל

בשעת המלחמה ממש (למעט שעת חירום) בשאויב מתקיף בשער, שאז ודאי חובה מוטלת על כל אדם באשר הוא ללא שום יוצא מן הכלל, להחליץ חושים להציל נפשות ישראל, כי אין שום אדם פטור ממצוות פקוח נפש,

יום רביעי ז' אייר

חוב כפול מוטל על לומדי תורה בדורנו להרבות בלימוד תורה בשקידה עצומה תוך אמונה שהנה קרבה עת דודים לגאולת ישראל השלימה בארץ – ישראל השלימה ובבנין בית מקדשנו ותפארתנו בב"א

יום חמישי ח' אייר

העוסק בתורה בשקידה רבה ושקיד עליה יומם ולילה בבחינת "ממית עצמו באהלה של תורה" כלומר שאינו חושב שגיוסו יהיה לתועלת בטחון האומה, ולא עוד אלא פרי לו שבעצם לימודו הוא מביא לאומה את התועלת הבטחונית המרבית – אלה פשוט שאסור לגייסם.

יום שישי ט' אייר

אדם הלימד תורה ומרגיש בכל זאת חובה להתגייס לשירות הצבא למען בטחון האומה והמדינה או למען הסר לזות שפתיים מחוגשי בית המדרש, או מכל סיבה אחרת, ראוי הוא שיעשה כן.

יום ראשון י"א אייר

מקרא מפורש הוא: ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם (דברים י"א) ומפאן למדו רבותינו (קידושין כ"ט) האב חייב בבנו.. ללמדו תורה.

יום שני י"ב אייר

הוסיפו עוד הרמב"ם ומרן: ותיב לשכור מלמד לבנו וללמדו (שם) והוסיף רבינו הרמ"א: וכופין לשכור לבנו מלמד ואם אינו בעיר... יורדים לנכסיו ושוכרין מלמד לבנו (שם סע"ף ד').

יום שלישי יג' אייר

אמר רב יהודה אמר רב, ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתפכה תורה מישראל שבתחילה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה... התקינו שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בירושלים..

יום רביעי י"ד אייר

ועדיין מי שיש לו אב הנה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד (כי עיקר החיוב נשאר על האב)... עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכח עיר ועיר ותקנה זאת הפכה להלכה פסוקה בישראל.

יום חמישי ט"ו אייר

ועדיין תשלום שכר המורים מוטל על ההורים, כי התקנה של יהושע בן גמלא לא באה לשחרר את ההורים מעיקר החיוב המוטל עליהם, אלא להקל עליהם את מילוי חובתם, על ידי הושבת מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר.

יום שישי ט"ז אייר

בבואנו לדון בשביתת מורים, ניצבת לעינינו בעיית ביטול תורה. ויש מרבני דורנו שפסקו לאסור שביתת מורים במקצועות הוראת לימודי קודש, והתירו להם לשבות מלימודי חול בלבד. וכל טעמים מבוסס על איסור ביטול תורה שהוא חמור.

יום שלישי כ' אייר

המשקים לקרוא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע, בין קרא בתורה שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל גדיו תחילה ומברך שלש ברכות ואח"כ קורא ואלו הן: אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה והערב נא ה' אלוהינו וכו' בא"י אמ"ה אשר בחר בנו וכו' בא"י נותן התורה.

יום רביעי כ"א אייר

בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואח"כ קורא מעט מדברי תורה, ונהגו העם לקרוא ברכת פהנים, יש מקומות שקורין צו את בני ישראל, ויש מקומות שקורין שתיקו וקורין פרחים או הלכות מן המשנה ומן הבריות.

יום חמישי כ"ב אייר

ברכת התורה מאוד צריכה להיזהר בה כדאיטא בנדרים: מפני מה תלמידי חכמים אין מצויים לצאת מבניהם ת"ח. רבינא אמר מפני שאין מברכים בתורה תחילה.

יום שישי כ"ג אייר

ואמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויכן זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים לנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוה עד שפרשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עונכם את תורתי אשר נתתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, מאי ניהו לא שמעו בקולי ולא הלכו אמר רב יהודה אמר רב לומר שאין מברכים בתורה תחילה.

יום ראשון כ"ה אייר

לא בגופה של תורה זלזלו אז, בה ראו מקור נובע חכמת חיים גדולה, אהבה והעריצוה ואף הגו בה אף לברך עליה "תחילה" כלומר להכיר באותו יסוד גדול עליו נשען בית ישראל, המובע בברכת התורה אשר פתח בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו שעליה אפרו רבותינו זו היא מעולה שבברכות. זאת לא רצו בהתקייבות הנובעת מרעיון הבחירה שהיא קיום מצוות התורה. לא הפירו ולכן אבדה הארץ.

יום שני כ"ו אייר

ברכת התורה צריכה להיזהר בה מאוד לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה אעפ"י שהוא אומרים דרך תחנונים אף שיש אומרים שדרך תחנונים מתר, נכון לחוש לסכרא ראשונה.

יום שלישי כ"ז אייר

והדרך הנכונה ביותר היא לברך כל ברכות השחר עד ואני אברכם מיד אחרי גטילת ידיים.

יום רביעי כ"ח אייר יום ירושלים

במקדש ירושלים הקדושה הראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא לפי שקדושת הקדש וירושלים מפני השכינה אינה בטילה.

יום חמישי כ"ט אייר

אין חינוך הבנים משרת טובתם והדרך בהם בחיים בלבד. אלא בעיקר טובת העם כולו והמשך קיומו בארצו ומולדתו (דברים ד' מ') ע"י חידושה של מסורת בכל דור ודור.

יום שישי ראש חודש א' סיון

עצם חובת החינוך המוטלת עלינו ללמד את בנינו תורה ולהנחיל להם את אשר תראינה עינינו - היא היא הערובה הבטוחה ביותר לקיום התורה הנצח, שע"י מסירתה ולמוצה לבנינו מחזקים אנו בעצמנו את הכרת האמת שבתורה. והרי זה כאלו קבלנוה אנו עצמנו בכל דור ודור מהר סיני. לו זכינו הנה כל אחד ואחד מאתנו מתמסר בעצמו (נוסף על חינוך בת"ת או בית הספר) לחינוך בנו, משריש בו מתוך אהבת אב לבן את יסודות אמונתו והפכתו הדתית העמוקה.

יום ראשון ג' סיון

על ידי התורה באה לידי ביטוי עצמיותו הלאומית של ישראל: ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום

יום שני ד' סיון

לפיכך צריכה אדם להכניס בנו לתורה ולחנכו בלימוד תורה שיאריך ימים בעולם שנאמר "כי בי ירבו ימיך". יהי נא יום מתן תורה, יום של הרהורים על חנוך הבנים בדרך התורה והמצוה.

יום שישי ח' סיון

קיומה של תורת ישראל מותנה פידוע בהמשכת המסורת מיום מתן תורה מסיני ואילך, שום הסברים פילוסופיים והגיוניים אינם יכולים לשכנע, ומכל שכן שלא יכולים לחייב את עם ישראל בשמירת התורה. מחוץ לאמונה במעמד הר סיני ומתן תורה, שאל אביה ויגדה וקניו ויאמרו לה.

יום ראשון י' סיון

לעולם יעשה אדם תורתו קבע ומלאכתו עראי, ואף אם יצטרך לעסוק במלאכתו שעה ארוכה יחשוב בדעתו שאין זו אלא הפסקה בלימודו שכל שעה אדם מחוייב לעסוק בתורה.

יום שלישי י"ב סיון

ומטעם זה עצמו אם הפסיק מלימודו ונתעסק בעסקיו כיון שדעתו לחזור ללמוד אין זה הפסק, וה"ה לשינה ומרחץ ובית הפסא דלא הוי הפסק.

יום רביעי י"ג סיון

שינה שאמרו היא שינת היום. ואפילו שינת קבע על מטתו לא הוי הפסק ואין צריך לחזור ולברך.

יום חמישי י"ד סיון

נכון לכוין בפקדון בפועל ברפת התורה על כל מה שילמד באותו יום ובלילה שאחריו עד שיישן כדי להינצל מכל הפסק.

יום שישי ט"ו סיון

אם קראוהו לקרות בתורה קודם שיברך ברפת התורה לעצמו כבר ניפטר מלברך אחר כך ברפת "אשר בחר בנו" אבל בברך אחר כך ברפת "אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה", וברפת "והערב נא" כי את אלה הלא לא בירך בפועל קריאתו בתורה.

יום ראשון י"ז סיון

אין לנו פיוצא בהן בכל המצוות חוץ מברכת התורה שמברכים עליה שלש ברכות. אב"ו לעסוק בדברי תורה. והערב נא, ואשר בחר בנו שהם שלשה עננים, אין בכל אחת פאשר יש בשניה.

יום שני י"ח סיון

הראשונה היא ברכה ככל יתר הברכות שעל המצוות, השניה היא בקשה שיערבו עלינו דברי תורה לעסוק בהם והשלישית היא הודאה למקום וקילוס לתורה ולישראל.

יום שלישי י"ט סיון

כל שלשת העננים שבברכות אלה מופעים הם באופן ברור ביותר בברכת אהבת עולם שלפני קריאת שמע.

"והלמדנו חוקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם" כנגד הראשונה, "מן בליבנו בינה וכו' האר עינינו בתורתך, דבק לבנו במצוותיך" כנגד השניה. "ובנו בחרת מכל עם ולשון וכו' הבוחר בעמו ישראל באהבה" כנגד השלישית.

יום רביעי כ' סיון

ברפת אהבת עולם פוטרת ברפת התורה. אלא בירושלמי העמידו תנאי "והוא שישנה (-שינו) מיד" ומרן הסתפק אם עצם קריאת שמע הסמוכה לה היא פלמוד או שצריך אחרי תפילתו ללמוד ממש. ולכן הזהיר: לברך ברפת התורה קודם אהבת עולם שזו מכניסתו לספק גדול.

יום חמישי כ"א סיון

אבל אם טעה ולא ברך ברפת התורה, והתפלל כדרכו ולא למד כלום אחרי תפילתו לא יברך עוד ברפת התורה שספק ברכות להקל.

יום שישי כ"ב סיון

עוד סיבה מיוחדת שבגללה יש להיזהר מאוד שלא לבוא לידי ספק בברפת התורה שכל יתר הברכות כולן, (פרט לברכת המזון) שהן מדרבנן אם נסתפק אם ברך או לא אינו חוזר ומברך דספק ברכות להקל. ואילו ברפת התורה שנויה במחלוקת גדולי הראשונים אם היא מן התורה או מדרבנן.

יום ראשון כ"ד סיון

ולכן אם הוא מסופק אם בירך ברפת התורה או לא נכנס לספק גדול. ולהלכה הספימו רבים מגדולי הפוסקים שלא יחזור לברך, שספק ברכות להקל.

יום שני כ"ה סיון

בירך ברפת התורה לעצמו ומיד קראוהו לקרוא בתורה, צריך לחזור ולברך ברפת אשר בחר בנו בשקורא בתורה דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בציבור וכוונתו שיש שום חשש של ברכה לבטלה כיון שמברך שנית לכבוד התורה.

יום שלישי כ"ו סיון

כתבו גדולי האחרונים שבדרכו לספר התורה יקרא פסוק אחד, ויחזור לברך על קריאתו בספר תורה.

יום חמישי כ"ח סיון

ותמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכון מאוד בברכת אהבה רבה (אהבת עולם) ובברכת התורה בשעה שאומרים "ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו."

יום שישי כ"ט סיון

וכן כשאומר ב"ובא לציון" למען לא ניגע לריק ולא נלד לכהלה. ובודאי תועיל אותה פנונה בשעת הברכה והתפילה גם לעורר לב ההורים לפעול למען חנוך בניהם בדרך התורה והמצווה לבל יהיו מכלל היולדים לכהלה.

יום ראשון ראש חודש א' תמוז

ואם זכו הוא ואביו להיות לומדי תורה ראוי לו להשתדל ביותר שגם בנו יהיה עוסק בתורה וכל הרוצה בנו וכן בנו עוסק בתורה מובטח לו שאין התורה פוסקת מזרעו שגאמר: לא ימוש מפיה ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

יום שני ב' תמוז

אם המורה תובע מן התלמיד לצאת לטיול שמטרתו הכרת הארץ וההורים מתנגדים מטעמי בטחון אף כי ללא שאלת חכם יש לבן לציית להוריו אעפ"כ טוב ורצוי במקרה כזה להתיעץ עם הרב.